

- ³ Мурзакевич Н.Н. Письменные памятники Тохтамыш-хана // Журнал Министерства народного просвещения. - 1840. - Ч. 27. - С. 145.
- ⁴ ГАОО. - Ф. 93. - Оп. 1. - Д. 53. - Л. 16-17.
- ⁵ Мурзакевич Н.Н. Указ. соч.
- ⁶ Григорьев В.В. Ярлыки Тохтамыш и Сеадет-Гирея // Записки Одесского общества истории и древностей. - 1844. - Т. 1. - С. 337-346. - Табл. X.
- ⁷ Григорьев А. П. Золотоордынские ярлыки: поиск и интерпретация // Тюркологический сборник, 2005. - М.: Восточная литература, 2006. - С. 74-142.
- ⁸ Татарские и турецкие акты, доставленные в Общество // Записки Одесского общества истории и древностей. - 1844. - Т. 1. - С. 337-346.
- ⁹ Гизер С.Н. Турецкий источник по истории Буджакских ногайцев // Південна Україна XVIII - XIX ст. Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України. Вип. 6. - Запоріжжя, 2001. - С. 212-215.
- ¹⁰ Ярлыки крымских ханов // Записки Одесского общества истории и древностей. - 1848. - Т. 2. - С. 675-679; Негри А.Ф. Фирман данный турецким султаном Мустафою, по прошению константинопольского патриарха Серафима, митрополиту Гедеону, на Крымскую епархию // Записки Одесского общества истории и древностей. - Одесса, 1848. - Т. 2. - С. 680-684.
- ¹¹ Отчет Императорского Одесского общества истории и древностей с 14 ноября 1843 г. по 14 ноября 1844 г. - Одесса, 1845. - 20 с.; Отчет Императорского Одесского общества истории и древностей с 14 ноября 1849 г. по 14 ноября 1850 г. - Одесса, 1951. - 21 с.; Стенли Лен-Пуль Мусульманские династии. Хронологические и генеалогические таблицы с историческими введениями. Перевод с английского с примечаниями и дополнениями В.В.Бартольда. - М.: Восточная литература, 2004. - 311 с.

Ганна Горбачова (Київ, Україна)

ІСТОРИОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ АРХІВНОЇ СПРАВИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ НА СТОРІНКАХ ЩОРІЧНИКА «СТУДІЇ З АРХІВНОЇ СПРАВИ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА»

Архівні документи сприяють реконструкції минулого країни, виявленню основних напрямів діяльності органів державної та виконавчої влади, захисту соціальних прав населення тощо. У зв'язку з затребуваністю архівних документів у рішенні політичних і соціально-економічних питань в умовах радикальних змін у житті Української держави, вивчення історії діяльності державних архівів набуває все більшої актуальності. Мережа архівних установ України включає 2432 установи. З них 9 центральних державних архівів, 4 науково-дослідні та інші центральні державні архівні установи, 24 державні архіви областей, Державний архів міста Києва, 474 архівних відділів райдержадміністрацій, 159 архівних відділів міських рад, 13 галузевих архівів та 1748 трудових архівів, створених при міських, районних, сільських та селищних радах. У державних архівах України, станом на 01.01.2014 зосереджено 51861571 од. зб. та 1219337 од. обліку документів Національного архівного фонду¹. Не зважаючи на вагоме місце у системі архівних установ України саме обласних архівних установ та їх відділів, історія архівного будівництва в окремих регіонах України до сих пір не отримала достатньо повного висвітлення у вітчизняній історіографії. Більше уваги приділяється центральним державним архівам, проте, хоча архівна справа в регіонах і розвивалася у загальному руслі вітчизняної архівної справи, що визначалося його централізацією, політичними та ідеологічними факторами, необхідно відзначити, що становище архівних установ у центрі та на місцях істотно різнилося як у матеріально-технічному, фінансовому відношенні, так і у кількості компетентних сил, здатних до архівної роботи. Тому для отримання цілісної, всебічної і всеосяжної картини розвитку архівної справи в Україні необхідними є, на наш погляд, вивчення та аналіз досвіду архівного будівництва окремо взятих регіонів України, документальні фонди яких є частиною історико-культурної спадщини України.

Метою дослідження є виявлення публікацій з питань історії розвитку архівної справи та діяльності архівних установ в різних регіонах України на сторінках журналу «Студії з архівної справи та документознавства», визначення хронологічних та географічних меж таких публікацій, встановлення внеску часопису у висвітлення проблем розвитку та організації архівної справи на регіональному рівні.

Важливим та перспективним каналом оприлюднення та отримання інформації щодо важливих теоретичних та практичних питань вітчизняної архівної науки є періодичні видання, які здатні найбільш оперативно накопичувати та надавати інформацію. Публікації архівної періодики є вагомим складовою джерельної бази історії архівної справи та архівознавства. Значення архівної періодики полягає насамперед у тому, що вона виступає носієм офіційної галузевої інформації, фіксує теоретичні здобутки архівознавства, виконує функції «підручника з архівної справи», широко висвітлює різноманітні події архівного будівництва. Саме тому важливим джерелом для вивчення регіональних аспектів розвитку архівної справи є дослідження публікацій, що містяться в українській архівній періодиці.

В Україні виходить низка фахових часописів, у яких дослідники мають можливість оприлюднити результати наукових розвідок. Серед спеціальних галузевих архівних видань у системі історичної періодики помітне місце належить одному з періодичних видань Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (УНДІАСД) науковому щорічнику «Студії з архівної справи та документознавства» (далі - «Студії»), на сторінках якого висвітлюються актуальні проблеми архівознавства та документознавства, архівної справи, джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін, історії України, біографістики.

Окремі аспекти видавничої діяльності «Студій» вже висвітлювались в історіографії. Авторитетні фахівці С. Кульчицький та П. Сохань підготували тематичні огляди матеріалів першого тому щорічника², тематичний огляд «Студій» за 1999-2002 рр. здійснила А.Слободніченко (Батрак)³, проблеми документознавства, які розглядалися на сторінках періодичних видання, висвітлили у своїх публікаціях А. Батрак та В. Бездрабко⁴. У статтях загального характеру, присвячених створенню УНДІАСД, його пріоритетних напрямів діяльності та завдань, торкається питань та проблем формування й функціонування видання І.Матяш⁵. У 2004 р. Р. Романовським опубліковано систематичний покажчик змісту 11 томів часопису, що вийшли у 1996-2004 рр.⁶. Чільне місце «Студіям» відводиться у дослідженнях І.Матяш, Г. Папакіна, М. Ковтун, М. Шумейко, присвячених вивченню української архівної періодики та видавничої діяльності архівних установ⁷, проблематику видання, його зміст, автуру, специфіку, особливості та основні тенденції публікаційної діяльності проаналізовано у статті М. Ковтун⁸.

Таким чином можемо зробити висновок, що окремі аспекти видавничої діяльності «Студій» вже висвітлювались в історіографії, проте вивчення репрезентативності на сторінках видання питання розвитку архівної справи в регіонах України не здійснювалося.

За період існування щорічника (з 1996 р.) вийшло 22 томи «Студій» (іноді щорічно виходило по два томи). За статистикою, наведеною М.В.Ковтуном, пріоритетне місце серед публікацій у «Студіях» належить саме архівознавчій тематиці. Так, найбільша кількість статей присвячена оглядам архівних фондів, історії архівної справи, теорії та методиці архівознавства, видатним архівістам України, розвитку архівної справи в зарубіжних країнах тощо.

Проаналізувавши зміст часопису за весь період існування щорічника, можна дійти висновку, що публікації, які стосуються питання розвитку архівної справи, зокрема на регіональному рівні, у виданні містяться переважно в рубриках «Архівна справа: історія та сучасність» та «Історія установ, товариств і об'єднань». Авторами статей, що відбивають історіографічні факти, тобто факти з історії розвитку архівної науки й дають можливість вивчати суспільні умови розвитку, процес приростання спеціальних знань, місце архівів в суспільному житті та історію архівної справи є О. Бажан, С. Борисевич, Л. Гісцова, М. Довбищенко, Т. Клименко, К. Климова, С. Кононенко, І. Матяш, Н. Московченко, Г. Папакін, Т. Прись, З. Сендик, І. Симоненко, М. Старовойтов, І. Хомич та ін. Науковий доробок дослідників у контексті історії архівної справи умовно можна розділити на такі групи: 1) дослідження присвячені центральним архівам; 2) розвідки, що стосуються історії

регіональних архівних установ; 3) публікації щодо архівів релігійних організацій, що функціонували на території країни в різні історичні періоди; 4) праці загального характеру стосовно історії розвитку архівної справи на теренах України.

Серед публікацій, розміщених на сторінках щорічника «Студії з архівної справи та документознавства», до першої групи можемо віднести статті О. Бажан та З. Сендика. У статті О. Бажан⁹ описано 70-річну історію існування Центрального державного архіву громадських об'єднань, а З. Сендик¹⁰ описав історію формування унікального документального комплексу з історії літератури і мистецтва - Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Перший етап діяльності Київського центрального архіву давніх актів дослідила Л. Гісцова¹¹. Особливістю цих розвідок є не перераховування чи проста систематизація історичних фактів, а їх аналіз і порівняльна характеристика у контексті історії ідей, соціальної історії, зокрема історії установ.

Наступну групу складають статті, присвячені архівній справі в окремих регіонах України. С. Борисевич¹², простеживши розвиток архівної справи на теренах Поділля починаючи з хроніки 20-х років, детально зупинився на історії Державного архіву Хмельницької області від його заснування до 1932 р., коли відбулася чергова адміністративно-територіальна перебудова. Результати дослідження викладено у двох статтях, що розміщені у другому та третьому випуску «Студій».

Історія та сучасні проблеми архівів Дніпропетровщини простежено у статті авторського колективу у складі Г. Данильченко, Т. Ібрагімової, Т. Коновалової, Д. Мешкова та О. Садовської¹³. Авторами представлено 75-річну історію Державного архіву Дніпропетровської області, визначено основні проблеми у роботі архіву та запропоновано шляхи їх вирішення.

Історію розвитку архівної справи на Черкащині на сторінках щорічника представлено статтями Т.Клименко¹⁴ та С.Кононенко¹⁵. Обидві публікації пропонують поділ процесу розвитку архівної справи на декілька етапів, що відбивають періодизацію архівного будівництва на теренах України. У 2004 р. Т. Клименко опублікувала статтю, що висвітлює стан архівної справи у міських та районних державних архівах Черкащини від здобуття Україною незалежності, розглянувши проблему в контексті реалізації державної політики у сфері архівного будівництва¹⁶.

Простеживши діяльність архівних установ на Київщині у 1917-1925 р., А. Железко¹⁷ у своїй однойменній статті зробила огляд наявних з означеного питання праць і наголосила на недостатній вивченості історико-краєзнавчої діяльності архівних установ. На основі аналізу документів фонду Київської міської ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів за 1930-ті роки висвітлено стан архівної справи в м. Києві та його приміській смузі у статті Ж. Серги³⁴.

Умови формування архівного осередку у Харкові на рубежі XIX-XX ст. простежено у розвідці Н.Московченко¹⁸. Авторкою визначено передумови створення Харківського історичного архіву та проаналізовано багатий досвід, накопичений харківськими архівістами за перші роки існування архіву.

Заслуговує на увагу публікація М. Старовойтова¹⁹, що ілюструє проблеми комплектування та упорядкування фондів в архівних установах Луганщини у 40-х роках і дозволяє врахувати цей досвід для вдосконалення роботи з масивами документів на сучасному етапі.

Досліджуючи історію архівної справи в Україні у 20-ті роки XX ст., Н. Московченко детальніше зупинилася на створенні центральних та місцевих архівів на території Київщини, Харківщини, Одещини, Чернігівщини, Полтавщини, Поділля (зокрема Вінниці та Кам'янець-Подільського), Волині (зокрема Житомира), охарактеризувала стан архівної справи в Запоріжжі (тоді м. Олександрівськ) та Дніпропетровську (тоді м. Катеринослав)²⁰. На сторінках «Студій» знайшла своє місце й інша, не менш цікава публікація Н. Московченко, в якій висвітлено правові засади розвитку архівної справи в Україні (1919-1932 рр.)²¹.

Т. Прись у статті «Науково-методична робота архівних установ УРСР у повоєнні роки: проблеми, здобутки» простежила повоєнний період функціонування архівів України, у який, на думку дослідниці, було закладено основи для подальшого розвитку науково-методичної роботи архівних установ²².

У «Студіях» опубліковано низку статей, в яких розглядається історія створення та функціонування у різні періоди архівів церков, духовних консисторій та єпархіальних архівів (М. Довбишенко²³, К. Климова²⁴, Н. Московченко²⁵, О. Коваленко та О. Гейда²⁶). Географічно ці дослідження стосуються переважно архівів Західної та Правобережної України, зокрема Харківщини та Чернігівщини. Церковні фонди і колекції як складову Національного архівного фонду України, зокрема історію їх формування, докладно простежив Г. Папакін²⁷.

До четвертої групи можемо віднести історіографічну статтю І. Хомич²⁸, у якій проаналізовано наукові праці, присвячені історії архівної справи в Україні у другій половині 1960-х - 2010-х рр. Головну увагу авторки зосереджено на пріоритетних напрямках досліджень українських істориків-архівістів і вивченні історії регіональних архівних установ, зокрема архівів західних областей (переважно м. Львів та Закарпаття), Криму, Одещини, Донецької області. У статті О. Макієнка розглянуто проблеми формування й діяльності архівної служби в земствах України у другій половині ХІХ - на початку ХХ ст., визначено устрій і склад земських архівів та їхню роль у забезпеченні ефективного функціонування земського господарства²⁹. Дослідник І. Симоненко простежив мережу та діяльність губернських вчених архівних комісій, акцентувавши увагу на поєднанні у їх діяльності архівної роботи та краєзнавчих досліджень³⁰.

Особливе місце належить публікаціям, що стосуються архівів МВС та СБУ. Так, Н. Платонова, вивчаючи історію та сучасний стан Галузевого державного архіву Міністерства Внутрішніх справ України, охарактеризувала склад фондів архівних підрозділів ГУ МВС України в усіх областях країни³¹, Г. Бугера простежив історію становлення та напрями діяльності Галузевого державного архіву Міністерства оборони України³², а О. Пшенніков присвятив статтю Державному архіву Служби безпеки України, повідомивши про його заснування, структуру та склад фондів³³. Цікаво, що всі три публікації вміщено в одному випуску «Студій».

Таким чином нами здійснено виявлення та аналіз публікацій з питань історії розвитку архівної справи та діяльності архівних установ в різних регіонах України на сторінках збірника наукових праць «Студії з архівної справи та документознавства». Визначаючи географічні межі проаналізованих публікацій можемо констатувати, що у дослідженнях представлені лише деякі регіони України. Серед суто регіональних розвідок представлено, Дніпропетровську, Київську, Черкаську, Харківську та Хмельницьку області, з яких більш повно авторами представлено Черкащину (Т.Клименко, С.Кононенко) та Харківщину (Н.Московченко). У дослідженнях присвячених історії архівної справи в Україні загалом найчастіше звертаються до розвитку та діяльності архівних установ Західних областей (м. Львів та Закарпаття), Київщини, Харківщини, Одещини, Чернігівщини, Полтавщини, Поділля (зокрема Вінниці та Кам'янець-Подільського), рідше Волині (зокрема Житомира), Запоріжжя та Дніпропетровщини. Що ж стосується хронологічних меж таких публікацій, то переважають дослідження періоду кінця ХІХ - початку ХХ ст., 40-60-х рр. ХХ ст. та періоду незалежної України. Автором найбільшої кількості статей, присвячених досліджуваній нами темі, є Н. Московченко.

Підсумовуючи викладене, можемо дійти висновку, що більшість статей носить історичний характер, констатуючи певні історичні факти у розвитку архівної справи, а ось саме історіографічний аналіз досліджуваних питань в публікаціях представлений зрідка. Вважаємо, що цілісне вивчення історіографії української архівної науки в усіх регіонах дозволить з'ясувати малодосліджені проблеми та дослідити розвиток архівознавчої думки в Україні, зважаючи що найменш вивченими залишаються регіональні аспекти історії архівної справи.

¹ Офіційний веб-портал Державної архівної служби України [Електронний ресурс]: [сайт] : україн. версія / Державна архівна служба України. - Архіви у цифрах, фактах. - Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/Archives/Arhivny-Ukr.php> (дата звернення: 19.06.2015). - Назва з екрана.

² Кульчицький С. Студії з архівної справи та документознавства (Рец. на вид.: Студії з архівної справи та документознавства. - К., 1996. - Т. 1. - 165 с.) // Український історичний журнал. - 1997. - № 5. - С. 155-157; Сохань П. Для істориків та архівістів (Про «Студії з архівної справи та документознавства») // Слово і час. - 1997. - № 8. - С. 91-92.

³ Батрак А. «Студії з архівної справи та документознавства» // Українська архівна енциклопедія. - К., 2008. - С. 748-749.

- ⁴ Батрак А. Висвітлення проблем документознавства на сторінках періодичних видань Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства // Студії. - 2004. - Т. 11. - С. 183-187; Бездрабко В. «Студії з архівної справи та документознавства» як перше фахове вітчизняне видання з документознавства // Вісник Книжкової палати. - 2007. - № 8. - С. 12-16; Вона ж. Флагман фахової вітчизняної періодики з документознавства // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. - 2008. - № 3. - С. 83-89.
- ⁵ Матяш І.Б. Галузева наукова установа: до підсумку 10 років діяльності УНДІАСД // Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства: до 10-річчя заснування (1994-2002): бібліогр. покажч. - К., 2004. - С. 15. - (Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки; вип. 10); Вона ж. Десятиліття діяльності УНДІАСД і розвиток архівної науки в Україні // Студії. - 2004. - Т. 12. - С. 14-20.
- ⁶ Романовський Р. Студії з архівної справи та документознавства: систематизований покажчик змісту (Т. 1-11) // Студії. - 2004. - Т. 12. - С. 254-274.
- ⁷ Ковтун М.В. Українська архівна періодика як джерело вивчення історії архівної справи (1947-2007 рр.) [Текст]: автореферат дис. ... канд. іст. наук. - К.: [б. в.], 2011. - 20 с.; Матяш І.Б. Видавнича діяльність архівних установ / І.Б.Матяш, Г.В.Папакін // Нариси історії архівної справи в Україні. - К., 2002. - С. 581-586. - Про «Студії з архівної справи та документознавства». - С. 584; Шумейко М. Украинские архивно-документоведческие периодические и продолжающиеся издания в 2003 году // Архивы и делопроизводство. - 2003. - № 6. - С. 110-114 та ін.
- ⁸ Ковтун М.В. «Студії з архівної справи та документознавства» - фахове вітчизняне видання з архівознавства // Архіви України. - 2013 - № 4. - С. 54-69.
- ⁹ Бажан О. З історії ЦДАГО України (до 70-ліття заснування) // Студії. - 1999. - Т. 4. - С. 117-122.
- ¹⁰ Сендик З. Унікальний документальний комплекс з історії літератури і мистецтва: історія формування // Студії. - 1998. - Т. 3. - С. 46-50.
- ¹¹ Гісцова Л. Київський центральний архів давніх актів: перший етап діяльності // Студії. - 2002. - Т. 8. - С. 29-36
- ¹² Борисевич С. Історія Державного архіву Хмельницької області: хроніка 20-х років // Студії. - 1997. - Т. 2. - С. 76-89; Він же. Історія Державного архіву Хмельницької області (продовження) // Студії. - 1998. - Т. 3. - С. 90-100.
- ¹³ Данильченко Г. Архіви Дніпропетровщини: історія та сучасність, проблеми та рішення (до 75-річчя Державного архіву Дніпропетровської області) / Г.Данильченко, Т.Ібрагімова, Т.Коновалова, Д.Мешков, О.Садовська // Студії. - 1996. - Т. 1. - С. 21-27.
- ¹⁴ Клименко Т. З історії розвитку архівної справи на Черкащині // Студії. - 2003. - Т. 10. - С. 8-12.
- ¹⁵ Кононенко С. Історія архівної справи Черкащини: основні етапи // Студії. -1998. - Т. 3. - С. 44-46.
- ¹⁶ Клименко Т. Міські і районні державні архіви Черкащини в системі державної архівної служби України // Студії. - 2004. - Т. 12. - С. 20-23.
- ¹⁷ Железко А. Діяльність архівних установ на Київщині у 1917-1925 рр. // Студії. - 2007. - Т. 15. - С. 114-119.
- ¹⁸ Московченко Н. Харківський осередок архівістів : умови формування (кінець ХІХ ст.) / Н.Московченко // Студії. - 2002. - Т. 8. - С. 49-52.
- ¹⁹ Старовойтов М. До проблеми комплектування та упорядкування фондів в архівних установах Луганщини у 1940-х роках // Студії. - 2005. - Т. 13. - С. 185-187.
- ²⁰ Московченко Н. З історії створення центральних та місцевих архівів України // Студії. - 2003. - Т. 9. - С. 7-11.
- ²¹ Московченко Н. Правові засади розвитку архівної справи в Україні (1919-1932 рр.) // Студії. - 2004. - Т. 11. - С. 5-13.
- ²² Прись Т. Науково-методична робота архівних установ УРСР у повоєнні роки: проблеми, здобутки // Студії. - 2004. - Т. 11. - С. 74-76.
- ²³ Довбищенко М. Єпархіальні архіви Української Церкви литовсько-польської доби: історична доля та шляхи реконструкції // Студії. - 2001. - Т. 7. - С. 20-25
- ²⁴ Климова К. «Надежные хранители древностей» (з історії церковних архівів в Україні) // Студії. - 2001. - Т. 7. - С. 13-20.
- ²⁵ Московченко Н. Збереження церковних архівів як напрямок діяльності засновників Харківського історичного архіву // Студії. - 2001. - Т. 7. - С. 34-37.

- ²⁶ Коваленко О. З історії архіву Чернігівської духовної консисторії / О.Коваленко, О.Гейда // Студії. - 2004. - Т. 11. - С. 204-211.
- ²⁷ Папакін Г. Церковні фонди християнських конфесій у складі Національного архівного фонду України: структура, зміст, історія надходження // Студії. - 2001. - Т. 7. - С. 5-13.
- ²⁸ Хомич І. Історія архівної справи в Україні у другій половині 1960-х-2010 рр. (історіографія) // Студії. - 2012. - Т. 20. - С. 44-50.
- ²⁹ Макієнко О. Організація архівної справи в земствах України (друга половина XIX - початок XX ст.) // Студії. - 2010. - Т. 18. - С. 7-14.
- ³⁰ Симоненко І. Поєднання архівної роботи та краєзнавчих досліджень у діяльності губернських вчених архівних комісій // Студії. - 2003. - Т. 9. - С. 11-14.
- ³¹ Платонова Н. Історія та сучасний стан галузевого державного архіву Міністерства Внутрішніх справ України // Студії. - 1999. - Т. 4. - С. 127-132.
- ³² Бугера Г. Галузевий державний архів Міністерства оборони України // Студії. - 1999. - Т. 4. - С. 132-133.
- ³³ Пшенніков О. Державний архів Служби безпеки України (ДА СБУ) // Студії. - 1999. - Т. 4. - С. 126-127.
- ³⁴ Серга Ж. Архівна справа в Києві в 1930-х рр. (за документами Державного архіву міста Києва) // Студії. - 2010. - Т. 18. - С. 18-23.

Ирэна Гребцова (Одесса, Украина)

МАТЕРИАЛЫ ПО ИСТОРИИ СТАНОВЛЕНИЯ ОДЕССКОГО УЧЕБНОГО ОКРУГА И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЕГО ПОПЕЧИТЕЛЕЙ ВО ВТОРОЙ ТРЕТИ XIX ст. В ФОНДАХ РОССИЙСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ИСТОРИЧЕСКОГО АРХИВА

Одесский учебный округ стал восьмым учебным округом в сформировавшейся в первой половине XIX ст. российской модели развития образования. Фундамент новой системы был заложен Александром I, осуществившим в начальный период правления глубокие преобразования административного аппарата в стране. Важной составной частью реформ этой поры стала реформа образования, в ходе которой было основано Министерство народного просвещения, сложилась четырехступенчатая структура учебных заведений, а территория страны делилась на учебно-административные подразделения - учебные округа.

Цель данной статьи - проанализировать материалы Российского государственного исторического архива по истории основания Одесского учебного округа, приоритетах деятельности его попечителей во второй трети XIX ст., определить степень репрезентативности выявленных источников для изучения исследуемой проблемы.

В процессе реализации реформы образования именованным указом «Об учреждении учебных округов с назначением для каждого особых губерний», вышедшим 24 января 1803 г., все учебные заведения, подведомственные Министерству народного просвещения, были разделены между образованными вокруг российских университетов 6 учебными округами: Московским, Санкт-Петербургским, Виленским, Дерптским, Казанским и Харьковским. Во главе каждого учебного округа был поставлен попечитель. Московским учебным округом руководил товарищ министра народного просвещения М.Н.Муравьев. Санкт-Петербургский и Виленский возглавили молодые друзья императора, члены Негласного комитета Н.Н.Новосильцев и А.А.Чарторыйский. Попечителем Казанского учебного округа был назначен академик С.Я.Румовский, Дерптского - генерал-майор Ф.И.Клингер, Харьковского - граф С.О.Потоцкий. На этом этапе к компетенции Харьковского учебного округа были отнесены учебные заведения Слободской и Южной Украины, а также Орловской, Курской и Воронежской губерний.